

Лизун М.В.,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет

Ліщинський І.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет

Lyzun Mariia,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Department of International Economics,
Ternopil National Economic University

Lishchynskyy Ihor,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of International Economics,
Ternopil National Economic University

ТЕНДЕНЦІЇ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ

Лизун М.В., Ліщинський І.О. Тенденції кредитної діяльності транснаціональних банків. У статті розкрито теоретичні аспекти міжнародної банківської діяльності та висвітлено основні етапи її становлення. Розглянуто онтологію міжнародного, багатонаціонального та транснаціонального банкінгу. Проаналізовано результативність провідних транснаціональних банків на світовому ринку. Визначено держави-лідери за показником кількості транснаціональних банків. Досліджено тенденції трансформації географічної, секторальної та інституційної структур кредитної діяльності транснаціональних банків. Виявлено, що річний приріст закордонних банківських кредитних вимог посилюється до 4,5%, що більше ніж удвічі перевищило середні темпи приросту за останні три роки. Акцентовано, що зростання закордонних кредитних вимог відбулося в усіх секторах, проте було особливо помітним у небанківському секторі.

Ключові слова: транснаціональні банки, міжнародна банківська діяльність, кредитні вимоги, кредитна діяльність, фінансові послуги.

Лизун М.В., Лишинский И.О. Тенденции кредитной деятельности транснациональных банков. В статье раскрыты теоретические аспекты международной банковской деятельности и освещены основные этапы ее становления. Рассмотрена онтология международного, многонационального и транснационального банкинга. Проанализирована результативность ведущих транснациональных банков на мировом рынке. Определены государства-лидеры по показателю количества транснациональных банков. Исследованы тенденции трансформации географической, секторальной и институциональной структур кредитной деятельности транснациональных банков. Выявлено, что годовой прирост иностранных банковских кредитных требований усилился до 4,5%, что больше чем вдвое превысило средние темпы прироста за последние три года. Акцентировано, что рост иностранных кредитных требований состоялся во всех секторах, однако особенно заметным был в небанковском секторе.

Ключевые слова: транснациональные банки, международная банковская деятельность, кредитные требования, кредитная деятельность, финансовые услуги.

Lyzun Mariia, Lishchynskyy Ihor. Trends of transnational banks' credit activity. The paper reveals the theoretical aspects of the multinational banking activity and the ontology of transnational banking. The banking sector has become increasingly multinational in its scope: banks with headquarters in one country lend, borrow, and are owned by agents from abroad. As of 2019, more than 30% of the world's banking credit claims are on foreign residents, but more than half of foreign credit claims are generated by non-banking private sector. The performance of the leading global transnational banks is analysed. Leading states according to the number of transnational banks are identified. China remains the country with the highest number of transnational banks in the top 100, with 19 Chinese banks collectively owning assets exceeding \$24160 trillion. In the second place is the United States with 12 institutions, with total assets of \$12 847 trillion. The tendencies of transformation of geographical, sectoral and institutional structure of transnational banks' credit claims are considered. Information on the volume of credit activity of transnational banks is not published in the public domain. However, some approximation can be made by analyzing the statistics of general international credit claims, where transnational banks are responsible for the main

"relief" of economic data. According to the Bank of International Settlements, the total transnational banks' credit claims increased by \$1.4 trillion. (excluding seasonal adjustment) from end-2018 to end-March 2019. It is the largest quarterly increase since 2007. It is emphasized that the growth of foreign credit claims occurred in all sectors, but was particularly noticeable in the non-banking sector. The expansion of global cross-border interbank claims during the first quarter of 2019 was driven by lending to the euro area, which increased by \$261 billion (denominated in euro). Global cross-border lending by banks to emerging market residents increased by \$51 billion during the first quarter of 2019, reaching \$ 4 trillion at the end of the quarter (thus, global lending to emerging market were slowed to 2%, continuing the downward trend observed after the peak of 9% at the end of 2017).

Key words: transnational banks, international banking, credit claims, credit activity, financial services.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Банківська галузь за своїм масштабом стає все більш багатонаціональною: банки, штаб-квартири яких знаходяться в одній країні, кредитують, беруть позики та перебувають у власності агентів з-за кордону. За станом на 2019 р. понад 30% світових банківських кредитних вимог припадають на іноземних резидентів, однак при цьому більше половини іноземних кредитних вимог припадає на небанківський приватний сектор. Загальна величина транскордонних вимог зросла більше ніж утричі з початку 2000 р. [14]. Наслідки фінансової кризи 2008 р. призвели до зростання занепокоєння відносно того, що діяльність міжнародних банків може стати загрозою для внутрішньої фінансової стабільності, особливо враховуючи тенденції до укрупнення транснаціональних банків не в останню чергу через скупку внутрішніх активів, що вимушені були здійснити нагальну розпродажу [12]. Зазначені ризики мотивували фінансових регуляторів запроваджувати антикризові макропруденційні заходи (на кшталт вимог до частки власного капіталу та ліквідності) відносно іноземних банків, що діють на національному ринку. Вони також змусили уряди застосовувати заходи контролю над потоками іноземного капіталу, такі як податки на трансакції на основі критерію резиденції [4]. Макропруденційні заходи стають усе більше координованими; створюються спільні регулятивні стандарти (Basel III [3]), наглядові та резолюційні режими (Європейський банківський союз [5], єдиний портал SPOE – Single Point of Entry [7]).

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідження сутності транснаціональних банків та міжнародного регулювання їхньої діяльності знайшло своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких доцільно виділити Б. Вільямса, С. Ерей, А. Каливаса, К. Клейтона, М. Лизун, О. Момота, А. Моррісона, П. Тукера, А. Шааба та ін. [2; 4; 6; 8; 10; 12; 13]. Проте аналізу кредитної діяльності транснаціональних банків приділено значно менше уваги.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є визначення сутності транснаціональних банків і виявлення географічних, секторальних та інституційних тенденцій їхньої кредитної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Транскордонне надання фінансових послуг характеризується тривалою історією, а фінансування торгівлі здійснювалося ще в епоху фінікійців (1000 р. до н. е.). Однак розквіт сучасних транснаці-

ональних банківських операцій відбувався протягом двох яскраво виражених хвиль. Перша з них відбулася перед Першою світовою війною і насамперед вирізнялася зростанням британських заморських банків. Друга хвиля транснаціонального банкінгу відбулася в 1960-х роках і ознаменувалася експансією офшорних американських комерційних банків. Протягом другої хвилі відбулося також значне розширення асортименту та обсягів продуктів, які пропонують транснаціональні банки. Сьогодні ці види діяльності включають:

- торгівлю іноземними валютами, похідними цінними паперами, золотом та дорогоцінними металами;
- участь у євроринку;
- кредитування в іноземній валюті;
- забезпечення фінансування торгівлі;
- торгівлю іноземними цінними паперами;
- забезпечення транскордонного корпоративного фінансування.

Однак цей перелік послуг включає також діяльність, яку здійснюють не лише транснаціональні банки (наприклад, торгівля іноземною валютою [9]). Дослідники не досягнули консенсусу відносно типології міжнародних банківських інститутів. Проводяться численні спроби розмежувати міжнародний, багатонаціональний та транснаціональний банкінг [1; 13]. У цій публікації ми використовуємо базове визначення транснаціонального банку як «... банку, який здійснює чи контролює банківську діяльність у двох чи більше країнах» [13].

Сьогодні практично всі найбільші світові банки є транснаціональними. Із даних останнього (квітень 2019 р.) рейтингу топ-банків від S&P Global Market Intelligence помітно, що, незважаючи на глобальну торговельну напруженість та ослаблення юаня, китайські банки продовжували зростати та залишаються одними з найбільших у світі. Китайські представники «Великої четвірки» – Промислово-комерційний банк Китаю, Китайський будівельний банк, Сільськогосподарський банк Китаю та Банк Китаю – продовжують домінувати на вершині рейтингу. Усі вони сьогодні характеризуються обсягами активів понад 3 трлн дол. США (сукупна вартість їхніх активів становить 13,784 трлн дол. США, що на 1,07% перевищує минулорічний показник). Річний приріст становив би 6,84% без урахування валютних курсів.

Китай залишається також державою з найбільшою кількістю банків у рейтингу топ-100, у якому 19 китайських банків сукупно володіють активами обсягом понад 24 160 трлн дол. США. На другому місці з 12 установами знаходяться США, що володіють сукупними активами в розмірі 12 847 трлн дол. США. Розподіл цих та інших держав за кількістю найбільших банків наведено в табл. 2.

Таблиця 1

Топ-10 світових транснаціональних банків

Ранг	Назва банку	Штаб-квартира	Загальні активи (млрд дол. США)
1	Industrial & Commercial Bank of China Ltd. (1398-HKG)	Китай	4 027,44
2	China Construction Bank Corp. (939-HKG)	Китай	3 376,52
3	Agricultural Bank of China Ltd. (1288-HKG)	Китай	3 287,36
4	Bank of China Ltd. (3988-HKG)	Китай	3 092,21
5	Mitsubishi UFJ Financial Group Inc. (8306-TKS)	Японія	2 812,88
6	JPMorgan Chase & Co. (JPM- NYSE)	США	2 622,53
7	HSBC Holdings PLC (HSBA-LON)	Велика Британія	2 558,12
8	Bank of America Corp. (BAC-NYSE)	США	2 354,51
9	BNP Paribas SA (BNP-FAR)	Франція	2 336,66
10	Credit Agricole Group	Франція	2 123,61

Джерело: складено авторами за даними S&P [11]

Таблиця 2

Рейтинг країн за кількістю банків у топ-100

№ з/п	Країна	Кількість банків у топ-100	Сукупний обсяг активів
1	Китай	19	24159,77
2	США	12	12846,57
3	Японія	8	10840,46
4	Франція	6	8665,48
5	Велика Британія	6	6898,65
6	Південна Корея	6	2129,94
7	Канада	5	3911,79
8	Іспанія	5	3380,55
9	Німеччина	5	3194,59
10	Австралія	4	2592,81
11	Бразилія	4	1425,59
12	Нідерланди	3	2128,19
13	Сінгапур	3	1032,33
14	Швеція	3	876,77
15	Італія	2	1853,89
16	Швейцарія	2	1739,94
–	Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Індія, Норвегія, Росія	1	–

Джерело: складено авторами за даними S&P [11]

Інформація щодо обсягів кредитної діяльності виключно транснаціональних банків не публікується у відкритому доступі. Проте деяку апроксимацію можна здійснити, проаналізувавши статистику загальних міжнародних кредитних вимог, де транснаціональні банки відповідають за основний «рельєф» економічних даних. Згідно з Банком міжнародних розрахунків, загальні обсяги світових міжнародних банківських кредитних вимог збільшилися на 1,4 трлн дол. США (без сезонного коригування) з кінця 2018 р. до кінця березня 2019 р., що є найбільшим квартальним приростом із 2007 р. Загальний же обсяг кредитних вимог на кінець березня 2019 р. становив 30,5 трлн дол. США. Частковим поясненням такого зростання можуть бути сезонні чинники, зокрема традиційний підйом ділової активності у першому кварталі кожного року. Проте продемонстроване зростання виявилось неймовірно високим: навіть з урахуванням сезонності річний приріст закордонних банківських кредитних вимог

посилився до 4,5%, що більше ніж удвічі перевищило середні темпи приросту за останні три роки (рис. 1).

Особливо помітним було зростання обсягів закордонного банківського кредитування суб'єктів у розвинутих державах, яке характеризувалося нульовим приростом у 2018 р. і стрімким збільшенням на 1 трлн дол. США у першому кварталі 2019 р. (сягнувши загального обсягу у 21 трлн дол. США). Приріст кредитування був генерований переважно суб'єктами Великої Британії (+223 млрд дол. США), Франції (+170 млрд дол. США), США (+170 млрд дол. США) та Німеччини (+161 млрд дол. США). Серед держав, які не належать до групи розвинутих, лідером за динамікою приросту кредитування були Кайманові Острови (+261 млрд дол. США).

Зазначеному різкому зростанню банківських вимог відповідало аналогічне збільшення обсягів банківських закордонних зобов'язань, приріст яких протягом першого кварталу 2019 р. становив 1 трлн дол. США. Левова частка (737 млрд) приросту зобов'язань відзначалася у

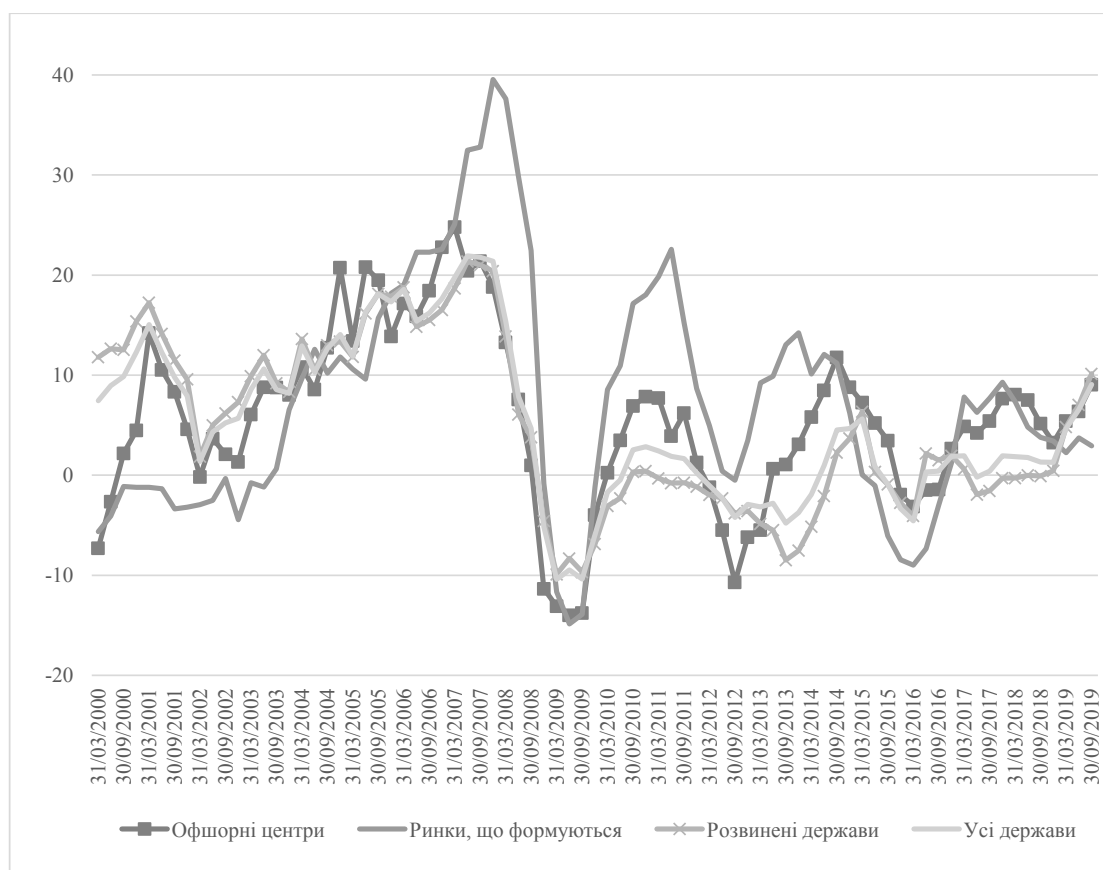

Рис. 1. Щоквартальні темпи приросту світових транскордонних потоків кредитування

Джерело: сформовано авторами за даними [14]

банках, розміщених у розвинутих державах, відносно їх візаві, розміщених також у розвинутих державах.

Зростання закордонних кредитних вимог відбулося в усіх секторах, проте було особливо помітним у небанківському секторі (рис. 2). На закордонні вимоги небанківського сектору припадало більше половини загального квартального приросту (864 млрд дол. США) кредитних вимог. Приріст небанківського сектору на початок 2019 р. становив 8,3%, що вдвічі перевищує аналогічний середній показник за останні три роки. Також варто акцентувати увагу на особливо позитивній динаміці кредитних вимог небанківських фінансових інститутів (+12%). Відзначимо також зміну напряму низхідного тренду приросту традиційного міжбанківського кредитування, який спостерігався з 2016 р. (на початку 2019 р. приріст становив 1%).

Різке зростання глобальних транскордонних вимог серед небанківських фінансових установ протягом першого кварталу 2019 р. було спричинене приростом активності позичальників у кількох країнах. Зокрема, кредитні вимоги до позичальників, що знаходяться на Кайманових Островах, зросли на 210 млрд дол. США (тобто на 45% від загального приросту вимог цього сектору за I квартал 2019 р.), основна маса з яких (166 млрд дол. США) була генерована банками США. Транскордонні вимоги небанківських фінансових установ до резидентів із Великобританії також значно зросли – на 112 млрд дол. США. (Цікаво, що частина цього приросту була пов’язана з Брекзитом: деякі

закордонні банки перенесли частину операцій з офісів, розміщених у Великій Британії, за межі країни, що призвело до механічного зростання кредитних вимог до резидентів із Великої Британії.)

Розширення світових транскордонних міжбанківських вимог протягом першого кварталу 2019 р. було зумовлене кредитуванням у межах Єврозони, яке зросло на 261 млрд дол. США, переважно номіналом в євро. Це розширення вимог у межах Єврозони сприяло зростанню світових транскордонних вимог, деномінованих в євро, у розмірі 634 млрд дол. США протягом першого кварталу 2019 р. Це збільшило річний темп приросту до 9%, що значно перевищує показник вимог у доларах США (1%).

Глобальні транскордонні кредитні вимоги банків до резидентів із ринків, що формуються, збільшилися на 51 млрд дол. протягом першого кварталу 2019 р., сягнувши 4 трлн дол. у кінці кварталу. Як результат, їх річний темп приросту сповільнився до 2%, продовживши низхідну тенденцію, що спостерігається після піку в 9% наприкінці 2017 р. Найбільше зросло транскордонне кредитування позичальників серед країн, що розвиваються, в Африці та на Близькому Сході (на 33 млрд дол.), при цьому річний темп зростання залишається стабільним на рівні близько 10% (рис. 3). У цьому регіоні найбільше збільшення транскордонного кредитування було відносно резидентів Об’єднаних Арабських Еміратів (+9 млрд дол. США), Катару (+6 млрд дол. США) та Саудівської Аравії (+4 млрд дол. США).

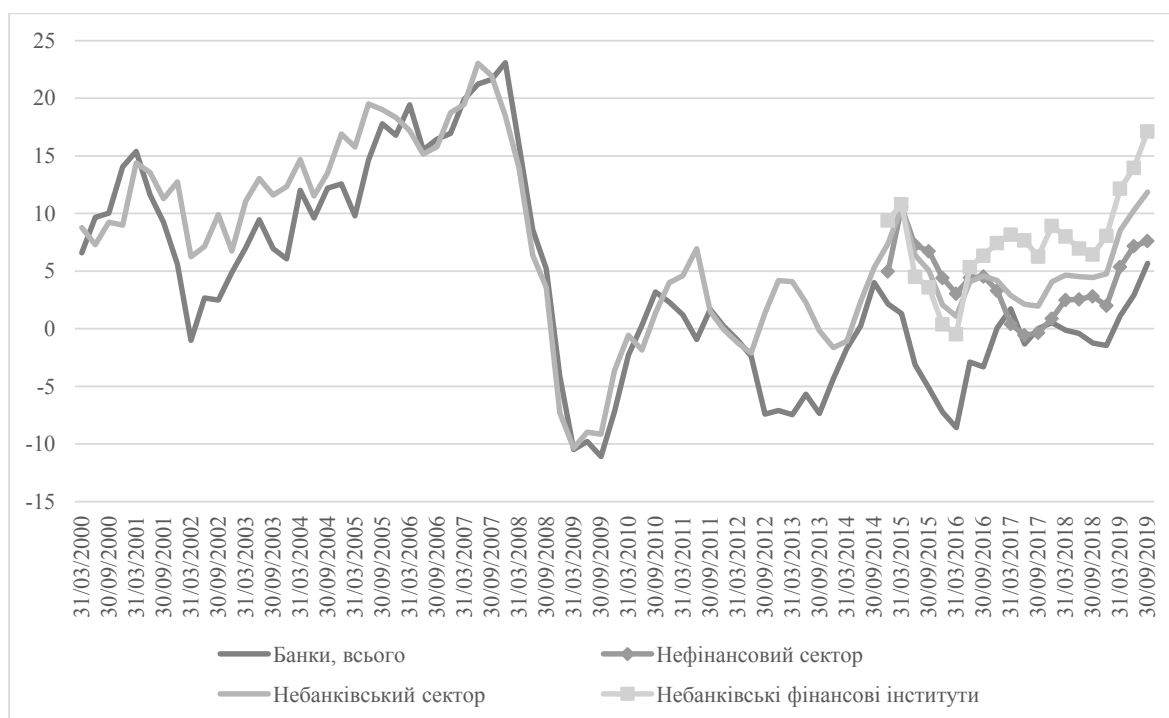

Рис. 2. Секторальна структура щоквартальних темпів приросту світових транскордонних потоків кредитування

Джерело: сформовано авторами за даними [14]

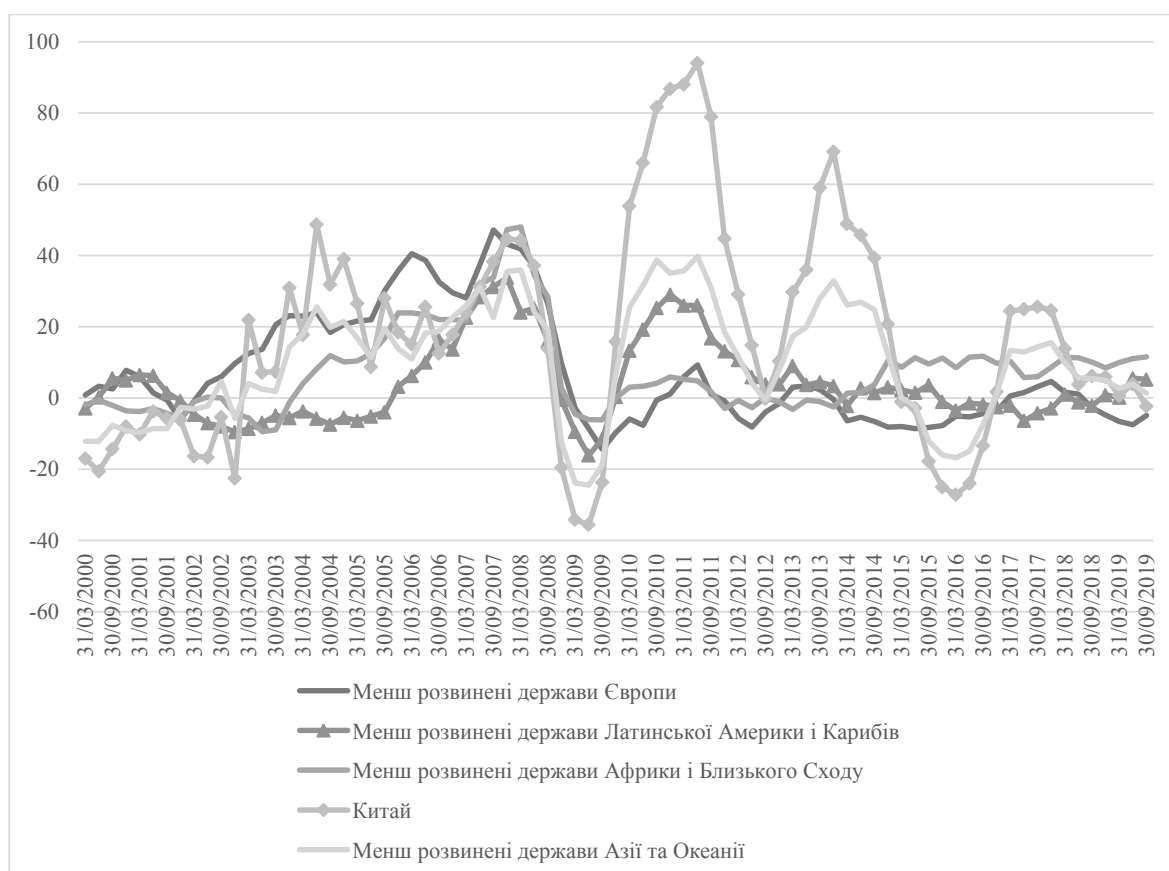

Рис. 3. Географічна структура щоквартальних темпів приросту світових транскордонних потоків кредитування

Джерело: сформовано авторами за даними [14]

На відміну від цього річний темп приросту транскордонних кредитних вимог до резидентів країн Азії та Океанії сповільнився до 3%. Уповільнення переважно спричинене зниженням вимог до резидентів Китаю на 27 млрд дол., що є найбільшим їх квартальним скороченням із I кварталу 2016 р. Зниження відбулося внаслідок значного зменшення транскордонних міжбанківських кредитних вимог у Гонконзі, що нівелювало приріст у понад 37 млрд дол. до резидентів Китаю. У цілому річний темп приросту транскордонних кредитних вимог до Китаю впав до нуля.

Аналогічно у I кварталі 2019 р. до нуля скоротився приріст транскордонних кредитних вимог до резидентів країн, що розвиваються, у Латинській Америці та Карибському басейні. Транскордонні кредитні вимоги до резидентів Бразилії та Мексики зросли (на 9 млрд дол. та 5 млрд дол. відповідно), тоді як вимоги до резидентів Венесуели зменшилися (на 2 млрд дол. США).

Транскордонне кредитування країн, що розвиваються, у Європі скоротилося на 1 млрд дол. протягом I кварталу 2019 р. (низхідний тренд триває третій квартал поспіль). Це знизило річний темп приросту до -7%. Найбільше впали транскордонні вимоги до резидентів Польщі (-3 млрд дол.) та Румунії (-2 млрд дол.). Навпаки, кредитування Туреччини відновилося (на 4 млрд дол.) після трьох квартальних скорочень поспіль.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Транскордонні банки стали активними гравцями на світовому ринку, хоча протягом останніх років небанківські інститути почали виконувати низку їхніх функцій. Міжнародна кредитна діяльність транснаціональних банків починає активізуватися після тривалого періоду спаду. Китайські транснаціональні банки стали світовими лідерами за обсягами активів, однак темпи приросту їхньої закордонної кредитної активності дещо скоротилися (насамперед через політичну кризу в Гонконзі).

Список використаних джерел:

1. Cassis Y., Grossman R., Schenk C. The Oxford Handbook of Banking and Financial History. Oxford University Press, 2016.
2. Лизун М., Ліщинський І. Регулювання ринку цінних паперів в розвинутих країнах світу: досвід для України. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 2(38).
3. BIS. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, December 2010. URL: https://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf (дата звернення: 19.03.2019).
4. Clayton C., Schaab A. Multinational Banks and Financial Stability. *SSRN Paper*. 2019. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3512148>
5. ECB. SSM Supervisory Manual. 2018. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorymanual201803.en.pdf> (дата звернення: 20.09.2019).
6. Eray C. Multinational Banks and Foreign Expansion Decisions. Palgrave Pivot. 2019.
7. Financial Stability Board. Recovery and Resolution Planning for Systemically Important Financial Institutions: Guidance on Developing Effective Resolution Strategies. 2013. URL : https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_130716b.pdf (дата звернення: 20.10.2019).
8. Multinational banks and their effect on entrepreneurship / Kalyvas A. et al. *University of Greenwich Working Papers*. 2017.
9. Modeling Evaluation of Dollarization Economic Efficiency / Lyzun M. et al. *9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. 2019.
10. Morrison A., Lóránth G. The corporate structure of multinational banks. *CEPR Discussion Paper*. 2018. № DP12688.
11. S&P Global Market Intelligence. The world's 100 largest banks. URL: https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/trending/T-38Wta5TjwgrQCcf4_CA2 (дата звернення: 20.10.2019).
12. Tucker P. The design and governance of financial stability regimes: A challenge to technical know-how, democratic accountability and international coordination. Centre for International Governance Innovation, 2016.
13. Williams B. Multinational Banking and Global Capital Markets. *Int. Econ. Finance Trade*. 2000. Vol. II. 7.
14. BIS international banking statistics at end-March 2019. URL: <https://www.bis.org/statistics/rppb1907.htm> (дата звернення: 20.10.2019).

References:

1. Cassis Y., Grossman R., Schenk C. (2016) The Oxford Handbook of Banking and Financial History. Oxford University Press.
2. Lyzun M., Lishchynskyy I. (2015) Rehuliuvannia rynku tsynnykh paperiv v rozvynutykh krayinakh svitu: dosvid dlia Ukrainy [Securities market regulation in developed countries: experience for Ukraine]. *Scientific Papers of Cherkasy State Technological University. Series: Economic Sciences*, no 2(38).
3. BIS (2010). Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Available at: https://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf (accessed 19 March 2019).
4. Clayton C., Schaab A. (2019) Multinational Banks and Financial Stability. *SSRN Paper*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3512148>
5. ECB (2018) SSM Supervisory Manual. Available at: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorymanual201803.en.pdf> (accessed 20 September 2019).
6. Eray C. (2019) Multinational Banks and Foreign Expansion Decisions. Palgrave Pivot.
7. Financial Stability Board (2013) Recovery and Resolution Planning for Systemically Important Financial Institutions: Guidance on Developing Effective Resolution Strategies. Available at: https://www.fsb.org/wp-content/uploads/r_130716b.pdf (accessed 20 October 2019).
8. Kalyvas A., Bermpei T., Neri L., Russo A. (2017) Multinational banks and their effect on entrepreneurship. *University of Greenwich Working Papers*.
9. Lyzun M., Lishchynskyy I. et al. (2019) Modeling Evaluation of Dollarization Economic Efficiency. 2019. *9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*.
10. Morrison A., Lóránth G. (2018) The corporate structure of multinational banks. *CEPR Discussion Paper*: No DP12688.

11. S&P Global Market Intelligence (2019) The world's 100 largest banks. Available at: https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/trending/T-38Wta5TwjgrrQCcf4_CA2 (accessed 20 October 2019).
12. Tucker P. (2016) The design and governance of financial stability regimes: A challenge to technical know-how, democratic accountability and international coordination. Centre for International Governance Innovation.
13. Williams B. (2000) Multinational Banking and Global Capital Markets. *Int. Econ. Finance Trade*. Vol. II. 7.
14. BIS international banking statistics at end-March 2019. Available at: <https://www.bis.org/statistics/rppb1907.htm> (accessed 20 October 2019).